

ПРИВАТНА БЕЗБЕДНОСТ У СВЕТЛУ НАЦРТА ЗАКОНА О ПРИВАТНОМ ОБЕЗБЕЂЕЊУ У СРБИЈИ

Иван Јоксић

Универзитет Привредна академија, Нови Сад,
Правни факултет за привреду и правосуђе

Србија је по други пут у претходној деценији израдила Нацрт закона о приватном обезбеђењу којим се настоји да се правно регулише област приватне безбедности. Предложени Нацрт закона израдили су Министарство унутрашњих послова Србије и представници Удружења правних субјекта који се баве пословима пружања услуга приватног обезбеђења – за правна и физичка лица. Иако је Нацрт закона о приватном обезбеђењу корисно посматрати са становишта безбедности, и могућности њеног остварења у садашњим условима у држави и друштву, не треба сметнути с ума да је то најпре законски акт који заслужује подробну правну анализу. У том смислу, намера аутора овога рада је да пружи правни приказ, осврт и аспект предложеног Нацрта закона, како би указао на његове правне специфичности, односно могуће мањкавости.

Део рада биће посвећен правном регулисању приватне безбедности у државама из непосредног окружења, односно република чланица бивше Југославије. Ради тога, излагање ће обухватити теоријске и практичне аспекте приватне безбедности, односно проблематику примене предметних закона у пракси. Истовремено, биће указано на специфичности правног регулисања приватне безбедности у појединим државама чланицама Европске уније. Биће размотрени и законски услови за оснивање и рад правних лица која пружају услуге приватног обезбеђења, као и прописану надлежност и процедуру надзора над њиховим радом.

Кључне речи: *приватна безбедност, јавна безбедност, физичка заштита, техничка заштита, лиценца.*

Увод

Човек је од самог формирања првобитних заједница, а касније и држава, имао потребу да заштити свој лични интегритет и имовину. Историјски посматрано, пружање заштите основних људских вредности остваривало се на два нивоа: јавном или државном и приватном. Зато, у оквиру излагања о приватној безбедности, треба разматрати целокупан безбедносни систем у једној држави.

Појам безбедности није могуће једноставно одредити, због мноштва теоријских схватања и оријентација. У сваком случају, под државном безбедношћу се подразумева „примена и коришћење метода, мера и радњи од стране органа, служби и политичких субјеката којима се спречавају, онемогућавају и чине безопасним носиоци делатности које угрожавају државу“.¹ Главне активности државних органа, на подручју државне безбедности, односе се на превенцију кривичних дела против уставног уређења и безбедности државе. Државне органе, односно агенције које обављају послове државне безбедности, можемо поделити у више група:

- Безбедносно-информативна агенција,
- Војнобезбедносна агенција,
- Служба за информације и документацију, у оквиру МИП-а,
- Полиција.

Појам јавне безбедности обухвата „стање у коме су искључени противправни акти, особито они уз употребу силе, којима се нападају основна права грађана и основни елементи јавног, тј. друштвеног поретка. Јавна безбедност је у тесној вези са законитошћу, односно са њеним остваривањем. Ако је законитост у пуној мери остварена, онда је остварена и јавна безбедност“.² Према важећем Закону о полицији Србије³ (члан 2), полиција предузима мере из надлежности Министарства ради остваривања јавне безбедности (став 1). Полиција предузима хитне мере које су неопходне за отклањање непосредне опасности за људе и имовину, када те мере не могу правовремено да предузму други надлежни органи, о чему одмах обавештава те органе (став 2). Ове послове обављају овлашћена службена лица полиције у сарадњи са јавним тужилашвом и другим надлежним државним органима.

Под организовањем послова безбедности, у најширем смислу речи, можемо подвести организацију коју спроводи држава ради заштите добара и интереса.⁴ Међутим, у теорији је присутно више схватања појма и садржине безбедности. Узимајући у обзир сличности и разлике између појединих теоријских оријентација, можемо издвојити неколико схватања појма безбедности.⁵

Према једном схватању, појам безбедности обухвата правно уређење и обезбеђење друштвених односа, успостављања, одржавања и унапређивања стања у држави, која омогућава ефективну заштићеност државе и грађана који у њој живе од свих (спољашњих и унутрашњих) противправних аката (активности) којима се угрожава уставни поредак, рад државних органа, обављање привредних и друштвених активности и остваривања слобода, права и дужности човека и грађанина.

¹ Алексић, Ж., Миловановић, З., *Лексикон криминалистике, друго, проширено и допуњено издање*, Глосаријум, Београд, 1995, стр. 67.

² Ибид., стр. 109–110.

³ Закон о полицији Републике Србије („Службени гласник РС“, бр. 101/05).

⁴ Бошковић, М., *Систем обезбеђења*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1997, стр. 11.

⁵ Према: Бошковић, М., Бошковић, А., *Основи детективске делатности - са освртом на оперативну делатност полиције*, Факултет за пословни менаџмент, Бар, 2007, стр. 13–14.

По другом схватању, безбедност се третира као функционално нераздвојни атрибут државе и подразумева послове безбедности ради заштите одређених вредности, без обзира на друштвено уређење, политички систем или облик власти.

Најзад, суштина система безбедности јесте да друштво преко ње остварује одређени циљ, који се превасходно састоји у заштити сопственог опстанка и прогресивног развитка у складу са могућностима, с тим да је функција безбедности у савременим државама данас много шира, јер делатност органа безбедности подразумева и одређену делатност друштвених субјеката којима бављење пословима безбедности није примаран задатак.

Ако се узму у обзир наведена схватања појма, места и улоге безбедности у савременој држави, можемо је поделити на више сродних грана или области: колективну безбедност, националну безбедност, државну безбедност, јавну безбедност, приватну безбедност, итд.

Србија је, октобра 2009. године, усвојила Стратегију националне безбедности, као најважнији стратешки документ у којем се утврђују основи политике безбедности у заштити националних интереса државе.⁶ У том смислу, „Стратегија националне безбедности може да се разуме: као програмско становиште за реализовање функције безбедности и као подручје практичног деловања система безбедности државе у миру и рату. У оба случаја, стратегија националне безбедности представља основ за израду стратегијских докумената у свим областима друштвеног живота и функционисања државних органа и институција, ради очувања и заштите безбедности грађана, друштва и државе“.⁷

С обзиром на то да пружање безбедности има као примарни циљ заштиту живота и тела, као и имовине, како државне тако и приватне, потребно је указати на међусобни (корелативни) однос између више набројаних облика безбедности. При томе, тежиште излагања свакако ће бити на релацији: јавне (полицијске) и приватне безбедности у светлу Нацрта закона о приватном обезбеђењу у Србији.

Основне карактеристике приватне безбедности

Познато је да је наша држава извршила својинску трансформацију, у смислу преласка друштвене у приватну својину. Оваква суштинска промена својине, која је узроковала нестанак друштвене својине, започета је 2000. године, у поступку приватизације који још увек траје. Ако изоставимо све промене које су настале посредством трансформације целокупног друштвено-економског система и привређивања у држави, сведоци смо одређених промена и у систему безбедности. Тачније, заживео је нови систем пружања заштите људи и имовине, како физичких тако и правних лица, у форми уговорног ангажовања приватних фирми за физичко- техничко обезбеђење.

⁶ Шире о томе: *Стратегија националне безбедности Републике Србије*, Министарство одбране РС, Београд, 2009.

⁷ Кековић, З., *О нацрту Стратегије националне безбедности Републике Србије – критички прилог за расправу*, Војно дело, бр. 2., Београд, 2009., стр. 92.

Седамдесетих и осамдесетих година прошлог века први пут су одшкринута врата за улазак, односно ангажовање приватне безбедности у републикама чланицама бивше Југославије. Наиме, Закон о систему друштвене самозаштите⁸ предвиђао је могућност пружања услуга од стране организација које обављају послове физичко-техничког обезбеђења. Прецизније, овим законом је регулисана читава област ангажовања тзв. приватног обезбеђења, у условима социјалистичког самоуправног модела привређивања, ради заштите имовине и добара правних лица. Међутим, деведесетих година (1993. године) у Србији је укинут наведени закон, са образложењем да је неадекватан у условима постојања више својинских облика.

У складу са наведеним тенденцијама у области безбедности и заштите грађана од њеног нарушавања било које врсте, појавила се потреба за ревидирањем односа унутар ове области, ко и прва тзв. приватна обезбеђења. Међутим, овде се сусрећемо са својеврсним парадоксом изазваним постојањем правног вакуума на терену правног, односно законског регулисања рада приватног обезбеђења, односно правних лица која пружају услуге овог типа. У складу са оваквим стањем систем организовања приватног обезбеђења у Србији функционисао је тако што су „куће“ које су нудиле услуге обезбеђења правним и физичким лицима, организоване у облику привредних друштава у форми Д. О.О. (друштва са ограниченом одговорношћу).⁹ Према томе, постојање оваквог правног вакуума у регулисању области рада приватног обезбеђења довело је до низа проблема у пракси које би требало превазићи са доношењем новог закона из ове области.¹⁰

У Србији је више десетина хиљада људи запослено на пословима приватног обезбеђења. При томе, не постоје ближи законски оквири у којима би пословале

⁸ Шире о томе: Најман, В., *Коментар Закона о систему друштвене самозаштите*, Службени лист СФРЈ, Београд, 1987.

⁹ Тако, у најмању руку, чудно да се фирме које се баве услугама обезбеђења људи и имовине региструју у Агенцији за привредне регистре као привредна друштва. Не желећи да наводимо конкретне фирме, у јавности итекако познате, можемо само рећи да не може бити речи о пружању услуга обезбеђења као привредне делатности. Осим тога, приликом регистрације друштва користи се законска форма о минималном улогу капитала за регистрацију (250 евра, односно 500 евра), с тим што се у навођењу листе делатности користи шифра бр. 8010 (делатност приватног обезбеђења). Дакле, наведена „друштва“ могу склапати уговоре о пружању својих услуга у вишемилионском износу, што и чине, а при томе одговарају само својом имовином (основним улогом), јер друге имовине немају јер своје пословне просторије и пратећу опрему „углавном“ изнајмљују по основу уговора о закупу. С обзиром на то да би се даљим задирањем у много других нелогичности везаних за функционисање наведених правних субјекта удаљили од суштине ове теме, довољно је рећи да овај правни вакуум треба што пре уредити, у општем интересу, односно у интересу безбедности грађана. Види: - www.apr.gov.rs/pretragaprivrednihdrustava/, приступ сајту: 15. 02. 2011.

¹⁰ Интересантан је податак да у Србији има 40.000 људи у приватним компанијама које пружају услуге обезбеђења објеката, имовине и људи, а правни статус им је недефинисан. МУП Србије је изразио Нацрт Закона о приватном обезбеђењу којим би се правно регулисало стање у овој области. Овим нацртом се прописује лиценцирање фирми које се баве физичко-техничким - обезбеђењем и њихових запослених. Предвиђено је да лиценце, на предлог МУП-а, издаје - Агенција за послове приватног обезбеђења. Одређено је који су послови приватног обезбеђења и који услови треба да буду испуњени за добијање лиценце. Према овом нацрту, радник обезбеђења има право да задржи особу коју је ухватио у вршењу кривичног дела, да употреби средства за везивање, физичку снагу и ватрено оружје. О Нацрту закона шире видети: www.ccmr-bg.org, приступ сајту: 20. 02. 2011.

приватне фирме које се баве пружањем услуга обезбеђења људи и имовине. Пре осам година учињен је први покушај, на нивоу МУП Србије, ради доношења посебног закона који би регулисао област приватне безбедности, али се даље од тога није одмакло. Дакле, пуних осам година је прошло али, још увек, није донет посебан закон о приватном обезбеђењу у Србији. Након тога, стручни тим МУП Србије и Удружење приватног обезбеђења при Привредној комори Србије је, крајем октобра 2010. године, израдио Нацрт Закона о приватном обезбеђењу (у даљем тексту: Нацрт закона). Међутим, одмах након појављивања у јавности поменути Нацрт закона био је изложен критици, највише од стране представника приватних фирми које пружају услуге физичко-техничког обезбеђења. Такође, критички осврт, у форми коментара на Нацрт закона, дао је и невладин сектор, у оквиру Београдског центра за безбедносну политику. Главни део критике односи се на прописани начин и надлежност контроле за добијање лиценце од стране посебно формираног тела Агенције за послове приватног обезбеђења. Ипак, прво се морамо упознати са најважнијим одредбама израђеног Нацрта закона, како би смо могли одредити место и значај приватне безбедности у Србији.

Према члану 2. Нацрта закона, правна лица која имају лиценцу за обављање послова приватног обезбеђења не могу обављати послове обезбеђења лица и имовине који су у надлежности државних органа и примењивати оперативне методе и средства које ти органи примењују на основу посебних прописа. Према томе, унапред је предвиђена подела надлежности између приватне безбедности и јавне безбедности – полиције.

Нацртом закона су, терминолошки прецизно, одређени основни појмови који се односе на приватну безбедност (члан 3):

1. **приватно обезбеђење** обухвата послове обезбеђења лица и имовине физичким и техничким средствима, као и послове одржавања реда на јавним скуповима, спортским приредбама и другим местима окупљања грађана, које врше правна лица регистрована за ту делатност и чији оснивач није држава,

2. **процена ризика** је свеукупан процес идентификације, анализе и оцене ризика у заштити лица, имовине и пословања,

3. **службеник обезбеђења** је физичко лице које обавља послове физичке и техничке заштите лица и имовине и послове редара,

4. **физичка заштита** је обезбеђење лица и имовине које се првенствено обавља телесном заштитом службеника обезбеђења,

5. **техничка заштита** је обезбеђење лица и имовине које се обавља техничким средствима и уређајима, њиховим пројектовањем, уградњом и одржавањем.

6. **физичко-техничка заштита** је обезбеђење лица и имовине истовременом или комбинованом употребом физичке заштите и техничких средстава,

7. **лиценца** је: а) решење којим се **правним лицима** која испуњавају прописане услове дозвољава обављање одређених послова приватног обезбеђења; б) решење којим се **физичким лицима** која испуњавају прописане услове, дозвољава обављање одређених послова приватног обезбеђења,

8. **граница штићеног простора** је линија која обухвата непокретности и површине које припадају штићеном објекту или их он користи,

9. **самозаштитна делатност** је обезбеђење лица, имовине и пословања које организација обавља за сопствене потребе. Унутрашња служба обезбеђења (самозаштита) представља могући унутрашњи облик организовања приватног обезбеђења за сопствене потребе.

Правна лица која обављају послове приватног обезбеђења могу, под условима које прописује Нацрт закона, добити лиценцу за обављање следећих послова:

- послове процене ризика у заштити лица, имовине и пословања,
- послове заштите лица и имовине физичким и техничким средствима, као и послове одржавања реда на јавним скуповима, спортским приредбама и другим местима окупљања грађана,
- послове планирања, пројектовања, извођења и одржавања система техничке заштите,
- послове обезбеђења транспорта и преноса новца и вредносних пошиљки.

Такође, предвиђено је оснивање Агенције за послове приватног обезбеђења коју, на предлог МУП-а, формира Влада Србије. Агенција има двоструку надлежност: да издаје и одузима лиценце, као и да доноси подзаконска акта на основу закона, уз претходну сагласност министра унутрашњих послова. Увођењем Агенције писци закона су, претпостављамо, настојали да процес издавања лиценци учине независнијим и објективнијим.¹¹

У погледу услова које је потребно испунити за добијање лиценце, постоје разлике зависно од тога да ли захтев подноси физичко или правно лице. Тако, правно лице мора испуњавати опште услове за обављање послова приватног обезбеђења, као и посебне услове који се односе на одговорно лице у правном лицу. Међутим, прописани услови се не односе на власнике, односно осниваче фирми, што оставља простора да они могу бити из криминалног милјеа.¹² У погледу услова за добијање лиценци за физичка лица која обављају послове приватног обезбеђења, они одговарају условима за рад у државним органима, односно полицији (члан 14).

Министар унутрашњих послова ближе прописује услове које морају испунити правна и физичка лица, која врше послове обуке и оспособљавања лица за вршење послова приватног обезбеђења. Послови приватног обезбеђења обављају се као физичка или техничка заштита или комбинована физичко-техничка заштита лица или имовине, или као послови одржавања реда на спортским приредбама, јавним скуповима и другим местима окупљања грађана. Осим тога, правна лица могу обављати послове пратње и обезбеђења транспорта и преноса новца и вредносних пошиљака.

За време обављања послова физичке заштите прописано је да службеници обезбеђења имају одређена овлашћења. То су: провера идентитета лица, преглед лица и возила, забрана приступа у штићени објекат неовлашћеним лицима, наредба за удаљење из објекта, упозорење, задржавање лица, употреба физичке снаге и употреба ватреног оружја, итд. Нацртом је предвиђено да се наведена овлашћења могу употребити само на начин којим се не вређа достојанство, углед,

¹¹ Петровић, П., *Корупцијом до лиценце? У: Коментари на Нацрт закона о приватном обезбеђењу* (ур. Предраг Петровић), Београдски центар за безбедносну политику, Београд, 2010, стр. 4.

¹² Ибид., стр. 5.

част или друго право. За поступање које није у складу са наведеним, прописана је прекршајна санкција, што значи да она нема само декларативно дејство.¹³

У погледу услова за добијање дозволе за ватрено оружје примењују се релевантне одредбе важећег Закона о оружју и муницији.¹⁴ Сходно овом закону, дозвола за поседовање ватреног оружја издаје се правном лицу (агенцији за обезбеђење) за службене потребе њених припадника (физичких лица). Међутим, да би МУП издао дозволу правном лицу да његови радници могу носити ватрено оружје, потребно је да испуњавају прописане услове, и то:

- да радник није осуђиван,
- да се против њега не води кривични поступак,
- да је здравствено способан за обављање дужности.

Осим тога, потребно је да кандидат заврши обуку у стрељани, која обухвата три дела:¹⁵

- правни, који садржи упознавање са релевантним законским прописима у погледу услова за коришћење ватреног оружја,
- практични, који обухвата обуку за држање и ношење ватреног оружја и
- непосредну проверу знања кандидата.

Међутим, у делу који се односи на употребу ватреног оружја и физичке снаге, постоји велика сличност са овлашћењима која има полиција. Заправо, оно што би се, уопштено, могло издвојити односи се на могућности употребе принуде. Она се своди на граничне случајеве који се поклапају са условима потребним за институт нужне одбране у кривичном праву. Тако, припадник службе обезбеђења може употребити физичку снагу само ако на други начин не може одбити: непосредни противправни напад којим се угрожава његов живот или живот лица које обезбеђује, и непосредни противправни напад усмерен на уништење, оштећење или отуђење имовине коју обезбеђује (члан 57).

Присутно је мишљење да припадници приватног сектора безбедности могу много лакше доћи до информација у вези са извршењем кривичних дела. Заправо, радници из приватног обезбеђења могу бити оперативнији у односу са грађанима и доћи до квалитетнијих информација у односу на припаднике полиције. Тако, Горан Радосављевић Гури, некадашњи командант Жандармерије у Србији, истиче: „Човек у цивилу, радник обезбеђења може да дође до информација до којих не може полицајац у униформи. Када неко види полицајца у униформи неће да прича о стварима са друге стране закона. Друго, радник обезбеђења може да уочи некога ко носи оружје или добије информације о неком планираном криминалном акту. Ко ме ће он то да јави? Ми немамо директну везу са Министарством унутрашњих послова или неком установом са којом би могао тај радник обезбеђења адекватно да комуницира. Он може да позове број 92 и да тражи да се пошаље патрола, али то није то. Дакле, мора да се успостави систем комуникације са институцијама. У

¹³ Унијат, Ј., *Овлашћења службеника обезбеђења*, У: Коментари на Нацрт закона о приватном обезбеђењу (ур. Предраг Петровић), Београдски центар за безбедносну политику, Београд, 2010, стр. 9.

¹⁴ Закон о оружју и муницији Републике Србије („Службени гласник РС“, бр. 9/92 – 39/03).

¹⁵ Петровић, П., *Контрола и надзор приватног сектора безбедности*, у: Приватне безбедносне компаније у Србији – пријатељ или претња, Центар за цивилно-војне односе, Београд, 2008, стр. 73.

једној од фирми где вршимо послове обезбеђења, на месечном нивоу ухватимо око 2.000 крађа – од чоколаде до телевизора. Ако немате другарску сарадњу са локалном станицом полиције, не можете бог зна шта да урадите“.¹⁶

Заправо, улога и утицај неполицијских органа и организација у обезбеђењу доказа у односу на поједине врсте криминалитета, са становишта приватне безбедности, све више добијају на значају у савременом друштву. При томе, ангажовање лица која припадају сектору приватне безбедности трпи одређена ограничења прописана у релевантном законодавству (ЗКП, Закон о полицији, Закон о приватном обезбеђењу), односно у важећим међународним инструментима.¹⁷

Примена Закона о приватном обезбеђењу неће бити могућа без доношења одговарајућих подзаконских аката. Осим тога, потребно је захтевати и извесне измене прописа којима се уређује рад полиције, нарочито у области међусобне сарадње између државног и приватног сектора и у области надзора. С обзиром на то да су предвиђена овлашћења широка и прилично „полицијска“, неопходно је да се што прецизније уреди и пропише свеобухватан и јасан систем контроле над радом фирми за приватно обезбеђење.¹⁸

Приватна безбедност у упоредном законодавству неких држава у непосредном окружењу

У Црној Гори је област приватног обезбеђења регулисана Законом о заштити лица и имовине из 2005. године.¹⁹ Законом су прописани услови и начин обављања послова приватног обезбеђења, тачније, вршење послова заштите лица, имовине и добара, које су изван надлежности државе, овлашћења лица која врше послове заштите, обавезно организовање службе заштите, организовање унутрашње службе заштите и надзор над обављањем ове делатности (члан 1). Послове приватног обезбеђења могу обављати привредна друштва и предузетници, уписани у Централни регистар надлежног Привредног суда.

Законом су предвиђена ограничења, у погледу одређених послова, које привредна друштва и предузетници могу обављати. Прецизније, забрана се односи на обављање послова заштите за домаће или стране одбрамбене, безбедносне или контраобавештајне службе (члан 6). Међутим, наглашава се јасна граница између овлашћења која може примењивати службено лице приватног обезбеђења и тзв. полицијских овлашћења. У том смислу, забрањено је (члан 7): праћење трећих лица; примотра на јавним местима, без или уз употребу

¹⁶ Радосављевић, Г., *Цивилно обезбеђење лакше долази до информација од полиције*, У: Зар да нам странци контролишу 50.000 наоружаних људи у Србији, Интернет Сведок, бр. 755, Београд, 2011.

¹⁷ Шире о томе: Бановић, Б., *Улога неполицијских органа и организација у обезбеђењу доказа код кривичних дела привредног криминалитета – Инострана искуства*, Зборник радова наставника ВШУП, бр. 8., Београд, 2004, стр. 39–52.

¹⁸ Унијат, Ј., *оп. цит.*, стр. 12.

¹⁹ Закон о заштити лица и имовине Црне Горе („Службени лист РЦГ“, бр. 29/05) и Закон о изменама и допунама Закона о заштити лица и имовине Црне Горе (СУ-СК број 01-68/7, од 22. априла 2010).

техничких средстава за документовање; прикупљање података о лицу без његовог одобрења; предузимање других мера, која по садржају представљају полицијска овлашћења; предузимање физичке заштите лица на начин којим се изазива узнемирење трећих лица.

У погледу добијања дозволе за рад, односно дозволе за обављање делатности заштите, привредна друштва и предузетници подносе захтев органу управе надлежном за полицијске послове. Одобрење за обављање делатности заштите престаје да важи ако: привредно друштво, односно предузетник, не отпочну са радом, у року од једне године од дана издавања одобрења, и када се делатност није обављала најмање једну годину од дана испуњења услова за почетак обављања делатности. Осим тога, законодавац је прописао облике обављања заштите, тачније, као физичку и техничку заштиту. При томе, предвиђају се механизми контроле обављања послова приватног обезбеђења и физичко-техничке заштите.

Развој и појава сектора приватне безбедности у Босни и Херцеговини условљен је бројним политичким и друштвено-економским приликама у овој држави. Наиме, ратно стање, а након тога потписивање Дејтонског споразума (1995. године), довело је стране војне снаге у БиХ. Надаље, процес приватизације условио је појављивање и потребу за развојем приватног сектора безбедности. Нове радикалне реформе војске у БиХ, са намером смањења њихове бројности, као и у полицији и безбедносним службама, допринеле су изради посебног Закона о агенцији за заштиту људи и имовине. „Приватизацијом приватног сигурносног сектора 2002. године, односно доношењем закона у Федерацији БиХ и Републици Српској, омогућено је министарствима унутрашњих послова да се усмијере на основне активности по питању надзора ПСЦ, чинећи тако овај сектор сигурности транспарентнијим, одговорнијим, исплативијим и ефективнијим“.²⁰

У Босни и Херцеговини је законодавство којим се регулише област приватне безбедности подељено, зависно од подручја односно ентитета, у више законских аката. Прецизније, постоје три закона која регулишу област приватне безбедности у БиХ: Закон о агенцијама за заштиту људи и имовине у ФБиХ,²¹ Закон о заштити људи и имовине и дјелатности приватног детектива у РС,²² и Закон о агенцијама за осигурање лица и имовине и приватној детективској дјелатности Брчко Дистрикта.²³ Наведени закони на „сличан“ начин, изузимајући присутне разлике, прописују стандарде у погледу функционисања приватне безбедности у БиХ. Тако, приватна безбедност обухвата физичко-техничко обезбеђење људи и имовине, трансфер новца и сл. При томе, постоје и ограничења

²⁰ Кржалић, А., *Стање приватне сигурности у Босни и Херцеговини*, Центар за сигурносне студије БиХ, Сарајево, 2009, стр. 16. Исти аутор, у свом истраживању приватне безбедности, уместо законског термина „Агенција за заштиту људи и имовине“, користи термин ПСЦ (Приватне сигурносне компаније).

²¹ Закон о агенцијама за заштиту људи и имовине у ФБиХ („Службене новине ФБиХ“, бр. 50/02).

²² Закон о заштити људи и имовине и дјелатности приватног детектива у РС („Службене новине РС“, бр. 50/02, 92/05 и 91/06).

²³ Закон о агенцијама за осигурање лица и имовине и приватној детективској дјелатности Брчко Дистрикта (14. јул 2004. године).

у обављању послова приватне безбедности, а односе се на пружање услуга политичким партијама, у смислу обезбеђења њихових објеката, просторија, личности итд.

У погледу набављања и употребе ватреног оружја постоји законско ограничење које се односи на могућност набављања ове врсте оружја, и то највише за једну половину запослених који врше послове физичке заштите. Међутим, поступак набављања и држања оружја и муниције од стране фирми које пружају услуге приватног обезбеђења, прописан је релевантним законодавством, али уз претходно добијање одобрења од МУП-а и подручног Центра јавне безбедности у БиХ.²⁴

У Републици Српској су законски оквири за увођење приватне безбедности успостављени са доношењем посебног закона и пратећег правилника за примену прописа. „Правна лица која се баве пружањем услуга приватне безбедности су, најчешће, заступљена у: индустрији, банкарству, невладиним организацијама, амбасадама и конзулатима, малопродаји итд. Приватни сектор безбедности се, такође, ангажује на обезбеђењу спортских и културних манифестација у РС, у кафићима, ноћним клубовима. Због индустријске базе клијената, приватни сектор безбедности је прије свега активан у већим градовима и урбаним дјеловима Републике Српске“.²⁵

На основу расположивог материјала, везано за присуство приватног сектора безбедности у укупном систему безбедности Републике Српске, могу се издвојити заједничке карактеристике овог сектора безбедности.²⁶ има мноштво подговора, конкурентан је, флексибилан и још увек потцењен.

Приватна безбедност у државама Европске уније

Познато је да у релевантним инструментима Европске уније не постоји универзална или општеусвојена дефиниција приватне безбедности. Осим тога, не постоји јединствен начин регулисања области приватне безбедности у државама чланицама. Међутим, „према већини закона, услуге приватне безбедности подразумевају обезбеђивање лица, имовине, организовање пратње превоза новца и драгоцености, постојање центара за надзор, пројектовање, уградњу и одржавање система техничке заштите, као и вођење приватне истраге. Као својеврсне изузетке, могли би смо издвојити Белгију, Немачку, Велику Британију и Словачку, у чијим законима постоје детаљније дефиниције. Једино у Шведској постоји одступање од стандардних послова обезбеђивања заступљених у већини осталих земаља. У овој земљи активности обезбеђења више су него разноврсне и подразумевају пружање медицинске услуге, превоз пацијената, контролисање саобраћаја, пружање помоћи током пожара и помоћи на путу, надзирање које се оба-

²⁴ Федерација БиХ је подручје на којем је ангажован највећи број агенција за обезбеђење (укупно 121 Агенција за обезбеђење). За потребе службених лица (чувара) ове агенције поседују 665 комада ватреног оружја. Однос броја припадника јавне сигурности (полицајаца) и припадника приватне сигурности (заштитара) је 3,6 : 1. Према: Кржалић, А., *оп. цит.*, стр. 33.

²⁵ Павловић, Г., Вејновић, Д., *Друштвени амбијент приватног сектора безбедности са тежиштем на Републици Српској*, Безбедност, полиција, грађани, бр. 1–2/10, МУП Републике Српске, Бања Лука, 2010, стр. 225–226.

²⁶ Ибид., стр. 222–223.

вља за министарство одбране, превоз новца и драгоцености, реаговање на аларме, надзирање комшилукa, као и пружање услуга на аеродромима“.²⁷

Када говоримо о условима које треба да испуни одређено лице да би се могло бавити пословима приватног обезбеђења, наилазимо на различите ситуације у појединим државама чланицама Европске уније. У Белгији се захтева да лице није, најмање пет година, радило у полицији, војсци или другим безбедносним службама. Осим тога, потребно је да су заинтересована лица психофизички способна за рад, као и да поседују одговарајуће професионално усмерене квалификације.

Међутим, постоји разлика између менаџера и осталих лица, радно ангажованих на пословима приватног обезбеђења. У Белгији и Данској власници и менаџери морају да прођу посебну обуку. Осим тога, радници обезбеђења морају испунити и додатне захтеве везане за обуку. У сваком случају, могу се издвојити заједничке карактеристике профила европског радника обезбеђења (мушкарац).²⁸

1. просечне старости 35 година,
2. носи униформу и ватрено оружје,
3. прошао је обуку и поседује дозволу за рад,
4. нема посебна овлашћења, ради од осам до дванаест сати дневно.

У погледу употребе средстава принуде, такође, постоје разлике у појединим државама чланицама Уније. Ипак, најчешће се користе класична средства за ограничење кретања, палице, службени пси итд. Употреба ватреног оружја, у државама где је она дозвољена, условљена је претходним добијањем дозволе од министарства унутрашњих послова. При томе, ватрено оружје може се употребљавати у тзв. радном окружењу, односно месту где радник обезбеђења врши службу.

Разматрање законских услова за добијање дозволе за рад, у појединим државама, своди се на добијање лиценце за обављање делатности приватног обезбеђења коју издаје полиција. При томе, потребно је испунити прописане услове за добијање лиценце, а посебно оперативну проверу власника и руководећег састава фирме. Приликом вршења провере од посебног значаја је финансијски моменат везан за фирму која подноси захтев за издавање лиценце, односно одобрења за рад. У том смислу, проверава се финансијско стање подносиоца захтева, имовина којом располаже, стање банковних рачуна, као и свеукупна финансијска слика фирме. Осим тога, запослени у сектору приватног обезбеђења имају законску могућност синдикалног удруживања и окупљања ради остваривања својих заједничких интереса. При томе, на нивоу Европске уније постоји Конфедерација европских услуга обезбеђења.

Велика Британија је законске оквире за успостављање стандарда приватног обезбеђења прописала доношењем Private Security Industry Act 2001. године. Овим законом се прецизно постављају критеријуми и услови за обављање делатности приватног обезбеђења. Законодавац је на овај начин желео да успостави потпуну контролу над радом приватног сектора безбедности. Рефлекс оваквог начина третирања целокупне области приватне заштите у држави

²⁷ Димитријевић, И., *Преглед законодавства приватне безбедности у земљама Европске уније*, Приватне безбедносне компаније у Србији – пријатељ или претња, Центар за цивилно-војне односе, Београд, 2008, стр. 104.

²⁸ Ибид., стр. 106.

огледа се у формирању посебног тела за издавање лиценци, контролу и надзор над радом приватних безбедносних компанија.

Наиме, постоји посебно формирано, независно и државно, тело за издавање лиценци Security Industry Authority (SIA). Оно разматра испуњеност законских претпоставки и услова за добијање лиценце на страни подносиоца захтева. Надаље, SIA врши инспекцијску контролу над компанијама које обављају послове приватне безбедности. При томе, SIA има две главне дужности: обавезно лиценцирање појединаца и издавање упутстава, спровођење истраживања и других активности ради побољшања рада приватног обезбеђења.²⁹ Осим тога, SIA одржава сталне контакте са државним секретаром надлежним за област приватне безбедности и, у сарадњи с њим, предлаже одговарајућа решења.

Сумирајући целокупну законску материју у области приватне безбедности, како држава из непосредног окружења, тако и међу државама чланицама Европске уније, може се са сигурношћу констатовати постојање бројних сличности у њиховом законском регулисању. Ове сличности су резултат заједничке потребе да се прецизно уреди веома важан сектор безбедности у држави, тачније приватна безбедност. Такође, заједничко је настојање сваке државе за успостављањем потпуне контроле над радом приватних фирми/компанија које се баве пружањем услуга приватног обезбеђења. Контрола се врши на два начина, како приликом разматрања испуњености услова за добијање лиценце, тако континуираним праћењем и вршењем надзора над радом правних и физичких лица.

Закључна разматрања

Приватна безбедност представља, са безбедносног становишта посматрано, важан сегмент опште безбедности у свакој држави. У том смислу, последњих деценија је интензивирана активност на плану нормативног уређења положаја тзв. приватних безбедносних компанија, посебно у односу према полицији и другим безбедносним службама. У Србији је стање посебно алармантно због чињенице да у њој послове приватне безбедности обављају правна лица регистрована у форми привредних субјеката са великим бројем запослених. Дакле, „ван законске контроле“ налази се велики број припадника приватног обезбеђења, што представља, условно речено, велики проблем.

Други по реду Нацрт закона из области приватне безбедности (обезбеђења) у Србији поново је отворио стару/нову дебату о потреби за озакоњењем рада фирми које пружају услуге приватног обезбеђења. Анализирајући поменути Нацрт закона видели смо да је, у много чему, предложени законски текст недоречен и нејасан, што може довести до проблема у његовој практичној примени. Осим тога, према нашем мишљењу, многа важна питања (на пример, добијање дозволе за ватрено оружје, његова употреба и сл.) неоправдано су препуштена, односно упућена, на примену других закона (Закон о оружју и муницији). Такође, нису прецизно успоста-

²⁹ Више о раду и улози SIA у Великој Британији, видети брошуру: *The Security Industry Authority*, www.sia.homeoffice.gov.uk, приступ сајту: 22.02.2011.

вљени контролни механизми у делу који се односи на рад приватних фирми за обезбеђење, као и њихов однос према МУП-у и правосудним органима.

Међутим, не може се порећи значај поднетог Нацрта закона, нарочито у делу који се односи на увођење „правног реда“ у област приватне безбедности, односно у рад приватних фирми за обезбеђење у Србији. У том смислу, претходни критички осврт на сам текст Нацрта закона може послужити као добра основа за одређена побољшања пре његовог усвајања и ступања на снагу. Једном речју, важност прецизног и потпуног законског регулисања области приватне безбедности у Србији захтева доношење целовитог закона којим би се отклониле недоумице у односу на важна питања везана за рад и функционисање приватног сектора безбедности.

Литература

1. Алексић, Ж., Миловановић, З., *Лексикон криминалистике, друго, проширено и допуњено издање*, Глосаријум, Београд, 1995.
2. Бановић, Б., *Улога неполицијских органа и организација у обезбеђењу доказа код кривичних дела привредног криминалитета – Иностранна искуства*, Зборник радова наставника ВШУП, бр. 8., Београд, 2004.
3. Бошковић, М., *Систем обезбеђења*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1997.
4. Бошковић, М., Бошковић, А., *Основи детективске делатности - са освртом на оперативну делатност полиције*, Факултет за пословни менаџмент, Бар, 2007.
5. Димитријевић, И., *Преглед законодавства приватне безбедности у земљама Европске уније*, Приватне безбедносне компаније у Србији – пријатељ или претња, Центар за цивилно - војне односе, Београд, 2008.
6. Кековић, З., *О нацрту Стратегије националне безбедности Републике Србије – критички прилог за расправу*, Војно дело, бр. 2., Београд, 2009.
7. Кржалић, А., *Стање приватне сигурности у Босни и Херцеговини*, Центар за сигурносне студије БиХ, Сарајево, 2009.
8. Најман, В., *Коментар Закона о систему друштвене самозаштите*, Службени лист СФРЈ, Београд, 1987.
9. Павловић, Г., Вејновић, Д., *Друштвени амбијент приватног сектора безбедности са тежиштем на Републици Српској*, Безбедност полиција грађани, бр. 1–2/10, МУП Републике Српске, Бања Лука, 2010.
10. Петровић, П., *Контрола и надзор приватног сектора безбедности*, У: Приватне безбедносне компаније у Србији – пријатељ или претња, Центар за цивилно - војне односе, Београд, 2008.
11. Петровић, П., *Корупцијом до лиценце?*, У: Коментари на Нацрт закона о приватном обезбеђењу (ур. Предраг Петровић), Београдски центар за безбедносну политику, Београд, 2010.
12. Радосављевић, Г., *Цивилно обезбеђење лакше долази до информација од полиције*, У: Зар да нам странци контролишу 50.000 наоружаних људи у Србији, Интернет Сведок, бр. 755., Београд, 2011.

13. Унијат, Ј., *Овлашћења службеника обезбеђења*, У: Коментари на Нацрт закона о приватном обезбеђењу (ур. Предраг Петровић), Београдски центар за безбедносну политику, Београд, 2010.

14. Закон о агенцијама за заштиту људи и имовине у ФБиХ („Службене новине ФБиХ“, бр. 50/02).

15. Закон о полицији Републике Србије („Службени гласник РС“, бр. 101/05).

16. Закон о оружју и муницији Републике Србије („Службени гласник РС“, бр. 9/92–39/03).

17. Закон о заштити лица и имовине Црне Горе („Службени лист РЦГ“, бр. 29/05), и Закон о измјенама и допунама Закона о заштити лица и имовине Црне Горе (СУ-СК број 01–68/7, од 22. априла 2010).

18. Закон о заштити људи и имовине и дјелатности приватног детектива у РС („Службене новине РС“, бр. 50/02, 92/05 и 91/06).

19. Закон о агенцијама за осигурање лица и имовине и приватној детективској дјелатности Брчко Дистрикта (14. јул 2004. године).

20. *The Security Industry Authority*, www.sia.homeoffice.gov.uk

21. www.apr.gov.rs/pretragaprivrednihdruštava

22. www.ccmr-bg.org

23. www.mup.gov.rs